

คดีจำหน่ายข้าวพ่นพิษ: ย้อนรอยการตรวจสอบทุจริตรัฐ

เหตุการณ์หนึ่งที่ต้องบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และเป็นบทเรียนราคาแพงสำหรับนักการเมืองที่ได้รับเลือกเข้ามาบริหารประเทศ คือ คดีทุจริตรับจำหน่ายข้าว และการขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐ (G to G) ที่ศาลฎีกาแพนคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิพากษาจำคุก น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีเป็นเวลา 5 ปี และพิพากษาจำคุกอดีตรัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรี และพ่อค้าข้าว อีก 21 คน ที่เกี่ยวข้องกับ การนำข้าวในโครงการรับจำหน่ายไปขายให้เอกชนที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของรัฐบาลจีน คดีนี้ทำให้บางคนต้องหลบหนีไปต่างประเทศ ขณะที่บางคนต้องเดินเข้าเรือนจำ กระบวนการตรวจสอบและดำเนินคดีทุจริตรับจำหน่ายข้าวจนนำไปสู่การพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นนักการเมืองระดับสูงและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวนมาก นับเป็นพัฒนาการของการตรวจสอบการทุจริตรัฐที่สำคัญของไทย บทความนี้จะย้อนรอยพัฒนาการของกระบวนการตรวจสอบการทุจริตรัฐ จนนำมาสู่การตรวจสอบคดีทุจริตรับจำหน่ายข้าว และอธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากมุมมองทางด้านกฎหมาย เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับการตรวจสอบการทุจริตรัฐต่อไป

พัฒนาการของกระบวนการตรวจสอบการทุจริตภาครัฐ

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทางการเมืองและเศรษฐกิจของไทย โดยดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันของไทยที่ดำเนินการจัดทำโดยองค์กรโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 – 2560 ไม่เคยมีคะแนนเกิน 40 จากคะแนนเต็ม 100 ตลอดเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา ทำให้อันดับความโปร่งใสของไทยไม่เคยสูงกว่าลำดับที่ 70 เลย รายงานเมื่อปี 2560 ประเทศไทยได้เพียง 35 คะแนน¹ อยู่ในลำดับที่ 101 ลดลงมาจากปีก่อนถึง 25 ลำดับ (ปี 2559 อยู่ลำดับที่ 76 จาก 168 ประเทศ) อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยจะประสบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอย่างรุนแรง แต่เมื่อมองย้อนกลับไป จะพบว่ามีการพัฒนาการของกระบวนการตรวจสอบการทุจริตภาครัฐที่มีความเข้มข้นมากขึ้นตามลำดับด้วยเช่นกัน จากที่ไม่เคยมีนักการเมืองคนใดเคยต้องโทษในคดีทุจริต ก็ได้เห็นการตรวจสอบลงโทษในคดีแรก และเป็นคดีที่เป็นที่กล่าวขวัญกันมากในอดีตคือ คดีทุจริตยาและเวชภัณฑ์ เมื่อปี 2541

“...คณะกรรมการสอบสวนที่มี นพ.วิชัย โชควิวัฒน์ เป็นประธาน สรุปว่า การยกเลิกราคากลางทำให้มีการฉวยโอกาสซื้อขายยาในราคาแพงโดยไม่มีพาดนกำกับ รายการยาที่สูงสุด แพงกว่าราคากลาง 602.87% และสรุปว่าความเสียหายครั้งนั้น 181 ล้านบาท” นพ.สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ รองประธานชมรมแพทย์ชนบทกล่าวถึงบทสรุปของคดีทุจริตยา ซึ่งนำไปสู่การยื่นฟ้องนายรักเกียรติ สุขชนะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง² ซึ่งศาลมีคำพิพากษาในปี 2546 ให้จำคุกนายรักเกียรติเป็นเวลา 15 ปี

ต่อมาก็มีคดีทุจริตที่นักการเมืองถูกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ตรวจสอบและส่งฟ้องศาลเป็นระยะๆ หลายคดีเป็นโครงการขนาดใหญ่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเงินงบประมาณแผ่นดิน จำนวนมหาศาล เช่น คดีทุจริตโครงการบำบัดน้ำเสีย

ภาพ : www.thairath.co.th/content/470493

คลองด่าน ที่สมุทรปราการ ซึ่งโครงการก่อสร้างเสร็จไปแล้ว 90% รัฐเสียเงินไป 23,701 ล้านบาท แต่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ ในกรณีนี้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้พิพากษาจำคุกนายวิวัฒน์ อัครเหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น เป็นเวลา 10 ปี³

จากระดับรัฐมนตรีก็มาเป็นระดับนายกรัฐมนตรี ได้แก่ คดีที่ดินรัชดาฯ ของนายทักษิณ ชินวัตร ในปี 2546 ที่ได้ลงนามยินยอมในฐานะคู่สมรส ให้คุณหญิงพจมาน ชินวัตร ประมูลซื้อที่ดินริมถนนเทียมร่วมมิตร ย่านรัชดาภิเษก จากกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน ในกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของนายทักษิณฯ ในฐานะนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาให้จำคุกนายทักษิณฯ เป็นเวลา 2 ปี

นอกจากการเพิ่มความเข้มข้นในการบังคับใช้กฎหมายแล้ว รัฐธรรมนูญหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นฉบับปี 2550 หรือฉบับปี 2560 ได้ให้อำนาจ ป.ป.ช. ทำงานเข้มข้นรัดกุมมากขึ้น เช่น การลงมือไต่สวนในประเด็นที่สงสัยได้เองโดยไม่ต้องมีผู้ร้อง รวมถึงการยื่นฟ้องศาลได้เองหากอัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้อง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การทุจริตที่พัฒนาไปจากเดิม จากอดีตที่ให้รัฐซื้อของแพง มีการชักหัวคิวกินเปอร์เซ็นต์ ก็เปลี่ยนมาเป็นการทุจริตเชิงนโยบาย อาทิ โครงการรับจำนำข้าว ซึ่งเป็นนโยบายที่พรรคการเมือง

พรรคหนึ่งประกาศไว้ตอนหาเสียงเลือกตั้งในปี 2554 และ
แถลงต่อรัฐสภาหลังชนะการเลือกตั้งว่าจะรับจำนำข้าวใน
ราคาตันละ 15,000 บาท ซึ่งสูงกว่าราคาตลาด

หลังเริ่มโครงการรับจำนำข้าว และสื่อแฉว่าจะมีปัญหา
การทุจริต หน่วยงานตรวจสอบของรัฐคือ ป.ป.ช. และ
สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ได้ทำหนังสือท้วงติง
ให้รัฐบาลเพิ่มความระมัดระวัง เพราะมีช่องโหว่ให้เกิดการ
ทุจริตมาก ไม่ว่าจะเป็นการสวมสิทธิชาวนา การนำข้าวจาก
ประเทศเพื่อนบ้านมาสวมสิทธิข้าวไทย การออกใบประทวน
ปลอม และการที่ข้าวได้หายไปจากโกดัง การทำหนังสือ
ท้วงติงนี้ถือเป็นอีกหนึ่งพัฒนาการขององค์กรตรวจสอบ
จากเดิมที่ต้องรอให้มีผู้ร้องแล้วค่อยดำเนินการ ปัจจุบัน
องค์กรตรวจสอบของรัฐสามารถสอดส่องโครงการ
ที่อาจมีปัญหาเพื่อเตือนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้หาทาง
ป้องกันการทุจริตและการรั่วไหลของเงินงบประมาณ
ก่อนจะเกิดความเสียหายจำนวนมาก

25 สิงหาคม 2560 : วันประวัติศาสตร์

แม้ว่าจะได้รับคำท้วงติงจากหน่วยงานต่างๆ เกี่ยวกับ
ความโปร่งใสของโครงการรับจำนำข้าว แต่รัฐบาลของ
น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก็ยังคงเดินหน้าโครงการนี้ โดยให้
เหตุผลว่าเป็นนโยบายที่ประกาศกับประชาชนและแถลง
ไว้ต่อรัฐสภา แต่ได้สั่งการให้กระทรวงกลาโหมสั่งการให้
หน่วยทหารตามแนวชายแดนสกัดกั้นการนำข้าวราคาถูก
จากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมสิทธิจำนำข้าว รวมถึง
ตั้งคณะกรรมการที่มี ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง เป็นประธาน
ทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตที่เกิดขึ้น แต่ปัญหาใหญ่อยู่ที่
ขั้นตอนการระบายข้าวที่รับจำนำมาจากชาวนา ซึ่งกระทรวง
พาณิชย์ ในสมัยที่นายบุญทรง เตริยาภิรมย์ เป็นรัฐมนตรี
ว่าการฯ และมีนายภูมิ สารผล เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ ควบ
ตำแหน่งประธานอนุกรรมการพิจารณาระบายข้าว เลือกที่
จะขายข้าวให้รัฐบาลจีนแบบรัฐต่อรัฐ (G to G) แต่ในความเป็นจริง เป็นการขายข้าวให้เอกชนที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของ

รัฐบาลจีน จนนำไปสู่การยื่นเรื่องให้ ป.ป.ช. ตรวจสอบ และขยายผลไปถึง น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ในข้อหาปล่อยให้มีการทุจริต จนในที่สุดได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลได้นัดอ่านคำพิพากษาในคดีของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ พร้อมกับคดีการขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐ ของนายบุญทรงฯ กับพวกในวันที่ 25 สิงหาคม 2560 แต่เมื่อถึงวันตัดสินคดี ปรากฏว่า น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ไม่ไปศาล แต่ให้ทนายแจ้งกับศาลว่าเป็นโรคบ้านหมุน น้ำในหูไม่เท่ากัน มีแต่นายบุญทรงฯ และนายภูมิฯ กับพวก ในคดีขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐ ขึ้นศาล ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงให้ออกหมายจับ น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ และปรับนายประกัน 30 ล้านบาท พร้อมกับสั่งให้เลื่อนวันพิพากษา น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ในคดีปล่อยให้มีการทุจริต ในวันที่ 27 กันยายน 2560

ในวันที่ 25 สิงหาคม 2560 ศาลฯ ใช้เวลาร่วม 5 ชั่วโมงอ่านคำพิพากษานายบุญทรงฯ และผู้ต้องหาคนอื่นๆ สรุปว่า **การขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐให้เงิน 6.3 ล้านต้นไม่ได้เกิดขึ้นจริง** เพราะบริษัทกว่างตงและบริษัทไหนานานที่รัฐบาลไทยขายข้าวให้ ไม่ได้เป็นรัฐวิสาหกิจตัวแทนรัฐบาลจีน (COFCO: รัฐวิสาหกิจการค้าภาครัฐที่นำเข้าผลิตภัณฑ์ธัญพืชของจีน) มีการใช้เกณฑ์การขายข้าวแบบซื้อสินค้าหน้าโกดัง ซึ่งผิดหลักการซื้อขายแบบรัฐต่อรัฐที่จะต้องดำเนินการที่ท่าเรือหรือเมืองท่า เป็นการเปิดช่องทางให้นำข้าวเข้ามาเวียนขายภายในประเทศ มีการจ่ายเงินเป็นสกุลเงินบาท ไม่มีตราประทับของกรมศุลกากรซึ่งเป็นหลักฐานการส่งออก มีการซื้อ-ขายข้าวหลายล้านตันโดยไม่แยกชนิดข้าว เปิดช่องให้ผู้ซื้อเลือกข้าวดีไปก่อน และตกลงซื้อขายในราคาต่ำกว่าราคาข้าวในท้องตลาด ทำให้รัฐเสียหายรวมกว่า 16,000 ล้านบาท

ด้วยเหตุนี้ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงพิพากษาจำคุกนายบุญทรงฯ 42 ปี นายภูมิ 36 ปี นายมนัส สร้อยพลอย อดีตอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ 40 ปี นายฉิมมพร นาทรวรทัต อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารการค้าข้าว 32 ปี นายอภิชาติ จันทรสกุลพร (เสียเปี้ยง) นักธุรกิจ ในวงการค้าข้าว 48 ปี ส่วนจำเลยอื่น ศาลฯ ลงโทษจำคุกลดหลั่นลงตามพฤติการณ์ความร้ายแรงแห่งการกระทำผิด และพิพากษาให้บริษัท สยามอินดิโก้ จำกัด นายอภิชาติ และนายนิมล รักดี จำเลยที่ 15 ร่วมกันชดเชยค่าเสียหายแก่กระทรวงการคลังจำนวน 16,912 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5⁴

หลังการอ่านคำพิพากษาเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ได้นำตัวผู้ต้องหาขึ้นรถไปเรือนจำทันที ขณะเดียวกันกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งไปสถานทูตไทยทั่วโลกให้ทราบถึงการออกหมายจับ น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเปิดทางให้อดีตนายกรัฐมนตรีคนนี้ หลบหนีออกนอกประเทศ จนทางการต้องเร่งแกะรอยการหลบหนีของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ จนพบภาพจากกล้องวงจรปิดที่แสดงการหลบหนีออกจากบ้านตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม 2560 ก่อนวันนัดอ่านคำพิพากษา 2 วัน โดยมีรถตำรวจนำทาง

ที่สุดแล้ว เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2560 ซึ่งเป็นวันตัดสินคดีก็ยังคงไร้เงา น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงได้อ่านคำพิพากษาลับหลังโดยศาลฯ เห็นว่าเป็นการระบายข้าวแบบรัฐต่อรัฐซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้จะมีการนำไปอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาผู้แทนราษฎรให้ น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ทราบรายละเอียดแล้ว ก็ไม่ได้ตั้งใจตรวจสอบอย่างจริงจัง แสดงให้เห็นว่า น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ทราบว่าสัญญาขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ระงับยับยั้ง ปล่อยให้มีการส่งมอบข้าวตามสัญญาต่อไป นับเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต จึงลงโทษจำคุก 5 ปี และให้ออกหมายจับมารับโทษตามคำพิพากษา

แม้ว่าคดีปล่อยให้มีการทุจริตในโครงการรับจำนำข้าวจะจบไปแล้ว โดย น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ เลือกที่จะหนีคดีแทนการยื่นอุทธรณ์ แต่คดีระบายข้าวแบบรัฐต่อรัฐยังไม่จบ เพราะทีมทนายของนายบุญทรงฯ ได้ยื่นอุทธรณ์ขอสู้คดีต่อ ขณะเดียวกันกระบวนการตรวจสอบก็ยังไม่หยุด เพราะ ป.ป.ช. ได้ลงมติชี้มูลความผิด พ.ต.นพ.วีระวุฒิ วัจนะพุกกะ อดีตเลขานุการของนายบุญทรงฯ เพิ่มอีกคน ในข้อหาร่ำรวยผิดปกติ โดยมีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นมากผิดปกติถึง 896 ล้านบาท

ย้อนรอยคดีทุจริตรับจำนำข้าว

เมื่อมองย้อนกลับไป ประเด็นที่ น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ อ้างถึงความจำเป็นที่จะเดินหน้าโครงการรับจำนำข้าวมาโดยตลอด แม้ว่าจะถูก ป.ป.ช. ส.ต.ง. หรือสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ทักท้วง คือ โครงการนี้เป็นโครงการที่พรรคเพื่อไทยหาเสียงไว้กับประชาชน ตั้งแต่ปี 2554 ว่าจะฟื้นฟูโครงการรับจำนำข้าวที่เคยทำมาในสมัยรัฐบาลนายทักษิณฯ

ภาพ : <https://ggnnewsline.wordpress.com>

โดยจะให้ราคาตันละ 15,000 บาท นโยบายนี้โดนใจชาวนาและ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง และในการ แดงนโยบายนี้ต่อรัฐสภาในปี 2554 ได้กำหนดไว้ว่าจะรับจํานํา รวมทั้งหมด 5 ฤดูกาลผลิต รวม 54.35 ล้านตัน มีค่าใช้จ่ายรวม 9.85 แสนล้านบาท⁵ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ รัฐบาลไม่สามารถ ขายข้าวในสต็อกได้ตามที่วางแผนไว้ และยังถูกกล่าวหาว่ามีการ ททุจริต โดยเฉพาะการขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐให้จีน

ปลายปี 2555-2556 นพ.วรงค์ เดชกิจวิกรม ส.ส.พิษณุโลก พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นฝ่ายค้านในขณะ นั้นจึงเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล พร้อมกับยื่นคำร้องให้ ป.ป.ช. ตรวจสอบการทุจริตในโครงการรับจํานําข้าว และการขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐให้จีน จนนำไปสู่การชี้มูลความผิด นายบุญทรงฯ กับพวกในวันที่ 16 มกราคม 2557 และขยาย ผลการสอบสวนจนนำไปสู่การชี้มูลความผิดคดีอาญา และ ถอดถอน น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ในฐานะประธานคณะกรรมการ นโยบายข้าวแห่งชาติ เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2557 ฐาน ปลอมให้มีการทุจริตเกิดขึ้นโดยไม่ยั้งโครงการ พร้อมกับ ส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผ่านมาจนถึงวันที่ 23 มกราคม 2558 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้มีมติให้ถอดถอน น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ออกจากตำแหน่งด้วยคะแนน 190 – 18 เสียง นับเป็นนักการเมืองและเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกที่ถูก สภานิติบัญญัติแห่งชาติถอดถอน แม้ว่าในขณะนั้น จะพ้นจาก ตำแหน่งไปแล้ว แต่การถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งนี้มีผล ทำให้ถูกตัดสิทธิทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปีอีกด้วย

ในเวลาต่อมา คณะกรรมการพิจารณาความรับผิดทาง แพ่งของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีมติเอกฉันท์ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2559 ให้ออกคำสั่งทางปกครอง

เรียกค่าเสียหายในโครงการรับจํานําข้าวร้อยละ 20 จาก น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ เป็นมูลค่า 35,717 ล้านบาท ส่วนคดีอาญานั้น น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ ได้เข้าให้การและรับฟังการไต่สวนของศาล ฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกครั้ง จนกระทั่งแถลงปิดคดีด้วยวาจาเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560 โดยยืนยันถึงความบริสุทธิ์ และประโยชน์ของโครงการรับ จํานําข้าวที่ชาวนาได้รับ และนั่นคือครั้งสุดท้ายที่ปรากฏตัว ต่อศาลฯ

การตรวจสอบการทุจริตของรัฐ โดยภาคประชาสังคม

“โปรดระลึกว่า... ป.ป.ช. ไม่ใช่ซูเปอร์แมนหรือ ผู้วิเศษที่สามารถจะต่อต้านทุจริตให้สำเร็จได้เพียงลำพัง” นายประสาธ พงษ์ศิวกาย อดีตกรรมการ ป.ป.ช. กล่าวไว้ คำพูดนี้ตอกย้ำว่าการแก้ไขปัญหาการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ของ ใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่ต้องช่วยกัน ไม่ใช่แค่ปราบปราม แต่รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดตั้งแต่ ต้นทาง ในกรณีโครงการรับจํานําข้าวจะเห็นว่า ป.ป.ช. และ ส.ต.ง. ได้ทำหนังสือท้วงติงและเสนอแนะไปยังรัฐบาลพรรค เพื่อไทยตั้งแต่ก่อนเกิดปัญหา ให้ข้อเสนอแนะประเด็นที่ควร ระมัดระวัง และชี้ช่องโหว่ที่อาจเกิดการทุจริตแล้ว

เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรก็พยายาม ตรวจสอบด้วยการยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจ แม้จะถูกมอง ว่าเป็นเรื่องการเมืองมากกว่าบ้านเมือง แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการ อภิปรายไม่ไว้วางใจของฝ่ายค้าน ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด ล้วนมี ข้อมูลเชิงลึกของแต่ละรัฐบาลมาเปิดเผยให้สังคมได้ขบคิด โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่เกาะติดกระบวนการตรวจสอบมาอย่าง ต่อเนื่อง และทำหน้าที่ตัวแทนประชาชนในการซักถามนักการ เมืองเรื่องข้าวในสต็อกอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ฝ่ายวิชาการ เช่น TDRI ก็ได้ทำการศึกษาวิจัยโครงการนี้อย่างละเอียดทุกแง่มุม และสรุปว่า ณ สิ้นเดือนเมษายน 2557 โครงการนี้ทำให้รัฐ ชาติทุนทางการคลังสูงถึง 5.39 แสนล้านบาท (เกือบร้อยละ 53 ของค่าใช้จ่าย) และได้รายงานผลการตรวจสอบข้าวเมื่อกลาง เดือนตุลาคม 2557 ว่ามีข้าวที่ผ่านมาตรฐานเพียง 2.36 ล้านตัน เท่านั้น ส่วนข้าวอีกร้อยละ 85 มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน⁷

ทั้งหมดทั้งมวลเหล่านี้สะท้อนว่าทุกภาคส่วนในสังคม ต่างมีบทบาทในการตรวจสอบและติดตามปัญหาการทุจริต คอร์รัปชันของรัฐ การดำเนินคดีทุจริตโครงการรับจํานําข้าว

ครั้งนี้เป็นผลมาจากการดำเนินงานของทุกภาคส่วนที่ต่างช่วยกันเปิดเผยข้อมูล และขับเคลื่อนการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ

รัฐธรรมนูญ 2560 กับการแก้ปัญหาการทุจริต

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (ฉบับปี 2560) ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการทุจริต ถึงขนาดถูกขนานนามว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง โดยระบุเรื่องนี้ไว้ในหลายมาตรา และยกเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์ขึ้นมาเป็นหมวดหนึ่งในรัฐธรรมนูญ (หมวด 9)⁸ แทนการเขียนแทรกเป็นมาตราย่อยๆ เช่นในอดีต และที่สำคัญคือระบุไว้ถึงระดับปัจเจกว่าประชาชนคนไทยมีหน้าที่ไม่ร่วมมือ หรือไม่สนับสนุนการทุจริตในทุกรูปแบบ (มาตรา 50) ซึ่งไม่เคยเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน และรัฐต้องจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างเข้มงวด (มาตรา 63) มีการกำหนดห้ามผู้ที่เคยทุจริตลงสมัคร ส.ส. (มาตรา 98) และถ้าคณะรัฐมนตรีปล่อยให้มีการทุจริตโดยไม่ยับยั้ง ก็ให้พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ รวมถึงการห้าม ส.ส. ส.ว. รัฐมนตรี ครอบคลุมถึงคู่สมรสและบุตร รับสัมปทานจากรัฐหรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ขณะเดียวกันก็เพิ่มอำนาจให้องค์กรอิสระ เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สามารถเข้าไปตรวจสอบการดำเนินการใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการเงิน การคลังของชาติ เพื่อยับยั้งก่อนเกิดความเสียหายได้

ในหมวด 16 ที่ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ยังกำหนดการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ จนนำมาสู่การตั้งคณะกรรมการ 8 ชุด เพื่อปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน หนึ่งในนั้น คือ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ มีนายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ อดีตประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นประธาน ซึ่งได้เปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วประเทศ ประเด็นสำคัญ คือประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการทุจริตเกิดจากปัญหากระบวนการปฏิบัติงานของข้าราชการที่มุ่งกำกับควบคุม มากกว่าส่งเสริมการป้องกันการทุจริต การแก้ไขปัญหาจะต้องอาศัยการรวมตัว สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้มีอำนาจในการร่วมจัดการและ

ร่วมตรวจสอบภาครัฐและภาคธุรกิจ⁹ การสร้างเครือข่ายนั้นจะต้องให้ประชาชนเป็นแกนหลัก ไม่ใช่ให้ภาครัฐเป็นแกนหลักโดยประชาชนเข้าไปประกอบ ทั้งนี้อาจดำเนินการในรูปสภาชุมชน และให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการทุจริต พร้อมมาตรการคุ้มครองคนที่เข้าไปตรวจสอบ และท้ายที่สุด คือ การกำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการต้องรับผิดชอบการทุจริตของลูกน้องในหน่วยงานด้วย ทั้งหมดเหล่านี้คณะกรรมการปฏิรูปฯ จะประมวลผลเพื่อจัดทำเป็นแผนปฏิรูปเสนอรัฐบาลต่อไป

มหากาพย์

โครงการรับจำนำข้าวและระบายข้าวแบบรัฐต่อรัฐถือเป็นบทเรียนราคาแพงของผู้มีอำนาจที่จะเข้ามาบริหารประเทศ เพราะต้องยอมรับความจริงว่า ไม่ว่ารัฐบาลไหนที่เข้ามาบริหารประเทศ ไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือไม่เลือกตั้ง ล้วนสร้างโครงการ ลด แลก แจก แถม เพื่อเอาใจประชาชน บ้างก็เรียกว่าประชานิยม บ้างก็เรียกว่ารัฐสวัสดิการ แม้จะเป็นการช่วยเหลือประชาชน แต่สิ่งที่รัฐบาลควรตระหนัก คือ เงินทุกบาททุกสตางค์ที่นำมาใช้เป็นเงินภาษีของประชาชนที่ควรใช้โดยประชาชน และใช้เพื่อประชาชน ให้ยืนได้อย่างมั่นคงด้วยขาของตัวเอง

“... ถ้าใครหลายคนโกง ไม่ว่าจะเป็นครใครใหญ่แค่ไหน คุณไม่ต้องไปไหว ไม่ต้องไปแสดงความเคารพนับถือ ต่อให้มีบาร์มีมากแค่ไหน ขอให้แสดงความขะยะขงรังเกียจเมื่อรู้ว่าโกงชาติบ้านเมือง และพยายามให้อยู่ไกลๆ รักษาระยะห่างจากคนโกง เพราะเชื้อโรคการโกงจะมาติดคุณ...” พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษกล่าว¹⁰

ในอนาคต การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้มีอำนาจในการร่วมจัดการและร่วมตรวจสอบภาครัฐและภาคธุรกิจ จะมีความสำคัญยิ่งขึ้น และเป็นจุดเปลี่ยนของการตรวจสอบการทุจริตของรัฐในระยะยาว ทุกภาคส่วนจึงควรร่วมกันดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 และการปฏิรูปประเทศด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง

